

Διαλεκτικά λεξικά και γλωσσάρια της Ηλείας. Μία λεξικογραφική περιγραφή

Αθηνά Προύντζου
Πανεπιστήμιο Πατρών

1. Εισαγωγή

Στην εργασία αυτή, εξετάζω τη δομή και το περιεχόμενο των λεξικών και γλωσσarίων στα οποία καταγράφεται λεξιλόγιο από τη διαλεκτική ποικιλία της περιφέρειας της Ηλείας.¹ Αφού συζητώ τις βασικές αρχές και τη μεθοδολογία της διαλεκτικής λεξικογραφίας (ενότητα 2), αλλά και της διαλεκτικής ηλεκτρονικής λεξικογραφίας (ενότητα 3), στη συνέχεια περιγράφω τα μακροδομικά και μικροδομικά χαρακτηριστικά τους (ενότητες 4 και 5) και τα αξιολογώ με κριτήριο τις αρχές και τη μεθοδολογία που υιοθέτησα (ενότητα 6).

2. Διαλεκτική λεξικογραφία

Στην ενότητα αυτή, θα ασχοληθώ με τις βασικές αρχές και τη μεθοδολογία που ακολουθείται για τη συγγραφή ενός μικρού μεγέθους διαλεκτικού λεξικού ή γλωσσarίου με οδηγό την ελάχιστη σχετική βιβλιογραφία.² Αρχικά, περιγράφω τις βασικές τυπολογικές ιδιότητες που υιοθετώ και στη συνέχεια, συζητώ τα χαρακτηριστικά της μακροδομής και της μικροδομής τους.

2.1 Τυπολογικές ιδιότητες

Πολύς λόγος έχει γίνει σχετικά με το εάν τελικά τα διαλεκτικά λεξικά είναι μονόγλωσσα ή δίγλωσσα λεξικά (βλ. Geeraerts 1989· Béjoint 2000· Bailey 2009· Ξυδόπουλο 2011, μεταξύ άλλων). Θα συμφωνούσα ωστόσο με την άποψη του Béjoint (2000: 39) ο οποίος θεωρεί ότι αυτό εξαρτάται από την «απόσταση» της διαλέκτου και της κοινής, με την προϋπόθεση όμως αυτή να εντάσσεται σε μία μεγάλη περιφέρεια. Παρόλα αυτά, στην εργασία αυτή υιοθετείται η λογική ενός διαλεκτικού λεξικού που διαφέρει από την Κοινή Νέα Ελληνική (ΚΝΕ) με λέξεις που δεν χρησιμοποιούνται σε αυτή και με διαχρονικό κυρίως χαρακτήρα. Στην περίπτωση του λεξιλογίου της διαλεκτικής ποικιλίας της Ηλείας, θα μπορούσε ωστόσο να ισχυριστεί κανείς πως ισχύουν και τα δύο. Ότι δηλαδή πρόκειται για δίγλωσσο λεξικό, για κατοίκους π.χ. της Βόρειας Ελλάδας που δεν χρησιμοποιούν κάποιες από αυτές τις λέξεις και επομένως χρειάζονται τον ορισμό τους στην ΚΝΕ για να τις κατανοήσουν, και για μονόγλωσσο για κατοίκους γειτονικών περιοχών, όπου γίνεται πολύ συχνά χρήση κοινών λέξεων με τις ίδιες ή παρεμφερείς σημασίες.³

¹ Στο σημείο αυτό θα ήθελα να τονίσω την προτίμησή μου στον όρο «διαλεκτική ποικιλία» σε αντιπαράθεση με τους όρους «διάλεκτος» και «ιδίωμα», τον οποίο έχω ήδη υιοθετήσει από προηγούμενες μελέτες μου αφού θεωρώ ότι ανταποκρίνεται πληρέστερα στο ερευνώμενο λεξιλόγιο μιας και αποτελεί, όπως φαίνεται, ποικιλία της ευρύτερης Πελοποννησιακής διαλέκτου. Παρόλα αυτά, για την ομαλή διεξαγωγή της παρούσας έρευνας, συχνά χρησιμοποιώ όρους που έχουν επιλεγεί από τους εκάστοτε δημιουργούς, ώστε να αποφευχθεί οποιαδήποτε σύγχυση.

² Η διαφορά ανάμεσα στο λεξικό και στο γλωσσάρι έγκειται στον όγκο των λημμάτων που περιέχονται σε αυτό και στις πληροφορίες που παρέχονται. Συνήθως, ένα γλωσσάρι περιλαμβάνει λήμματα περιορισμένου εύρους, ενώ ένα λεξικό μεγάλου εύρους. Στην περίπτωση όμως διαλεκτικών λεξικών και γλωσσarίων μικρών περιφερειών, όπως αυτών της εξεταζόμενης περιοχής, αναφερόμαστε σε λεξικά μικρού μεγέθους.

³ Η κοινή χρήση μάλιστα λέξεων σε γειτονικές περιοχές της Πελοποννήσου καθιστά πολύ δύσκολη την οριοθέτηση τελικά μιας διαλεκτικής ποικιλίας αποκλειστικά στα σύνορα της δικής της περιφέρειας (βλ. σχετικά Προύντζου & Ξυδόπουλος υπό δημοσίευση).

2.2 Μακροδομή και επιλογή λημμάτων

Η μακροδομή ενός διαλεκτικού λεξικού σχετίζεται με τον αριθμό των λημμάτων που θα περιληφθούν σε αυτό, ο οποίος καθορίζεται από το εύρος της περιοχής που ομιλείται η διάλεκτος. Συνήθως, τέτοιου είδους λεξικά περιλαμβάνουν ένα ληματολόγιο ύψους 5.000 λημμάτων περίπου, ενώ η πλειοψηφία τους έχει δημιουργηθεί αποκλειστικά από «ερασιτέχνες» λεξικογράφους. Επομένως, διαθέτουν δική τους δομή, περιεχόμενο και οργάνωση, αφού δεν εφαρμόζονται σε αυτά ιδιαίτερες επιστημονικές μέθοδοι (Barbato & Varvaro 2004: 430, 432), δεν έχουν σαφές χρονικό εύρος, ενώ περιέχουν λέξεις που χρησιμοποιούνται και στην κοινή. Τέλος, η μακροδομή των διαλεκτικών λεξικών είναι συνήθως αλφαβητική αλλά συχνά, υιοθετείται και η θεματική ταξινόμηση μαζί με ένα αλφαβητικό ευρετήριο (βλ. Barbato & Varvaro 2004: 433-434 για τα Ιταλικά· Van Keymeulen & De Tier 2010: 756-757 για τα Ολλανδικά, μεταξύ άλλων). Ωστόσο, ο δημιουργός είναι τελικά ο βασικός ρυθμιστής του τρόπου ταξινόμησης των λημμάτων στο λεξικό του.

2.3 Μικροδομή των διαλεκτικών λεξικών και γλωσσarίων

Η μορφή και το περιεχόμενο της μικροδομής των διαλεκτικών λεξικών, ή γλωσσarίων, δύναται να ποικίλλει (Ξυδόπουλος 2011: 99). Ακολουθώντας όμως τη λογική του *English Dialect Dictionary* του Joseph Wright,⁴ η μικροδομή ενός διαλεκτικού λεξικού θα πρέπει να αποτελείται από οκτώ διακριτά πεδία (τη λέξη-κεφαλή, τη λεξική κατηγορία, τα χρηστικά σημάδια, τη φωνητική μεταγραφή, τον ορισμό, τα παραθέματα/παραδείγματα, τα σχόλια και τους διαλεκτικούς δείκτες⁵), τα οποία θεωρούνται άκρως απαραίτητα καθώς βοηθούν στην πληρέστερη και αρτιότερη δομή και οργάνωση του λεξικού αυτού.

Ειδικότερα, η λέξη-κεφαλή εμφανίζεται με διάφορες μορφές. Ωστόσο, είναι προτιμότερο να είναι ένας ουδέτερος τύπος που θα πρέπει να αποτυπώνεται με απλή ορθογραφία (Landau 2001: 98· Ξυδόπουλος 2011: 100). Για να επιτευχθεί αυτό, το λήμμα μπορεί να γράφεται είτε με πεζά γράμματα και τόνους όπου απαιτείται (βλ. Rys & Van Keymeulen 2009), είτε με κεφαλαία γράμματα με τόνους όπου επίσης απαιτείται.⁶

Η φωνητική μεταγραφή θεωρείται απολύτως αναγκαία στα διαλεκτικά λεξικά αφού αποτυπώνει την ακριβή προφορά της διαλεκτικής λέξης. Με αυτό τον τρόπο, κάθε αναγνώστης δύναται να διαβάσει και να κατανοήσει τη φωνολογία μίας διαλέκτου με τη βοήθεια των συμβόλων του ΔΦΑ (βλ. Atkins & Rundell 2008).

Τα γραμματικά χαρακτηριστικά είναι εξίσου αναγκαία σε ένα διαλεκτικό λεξιλόγιο αφού δίνουν τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με τη λέξη-κεφαλή και αφορούν τη λεξική κατηγορία και τα μορφολογικά χαρακτηριστικά της.

Είναι πολύ χρήσιμο επίσης να αναφέρεται η ετυμολογία των λημμάτων του διαλεκτικού λεξιλογίου μια και με αυτό τον τρόπο, δίνεται η δυνατότητα να κατανοηθεί η επίδραση άλλων γλωσσικών συστημάτων σε κάθε διαλεκτική ποικιλία.

Σύμφωνα με τους Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (2009) και Τράπαλη & Κατσούδα (2009), τα χρηστικά σημάδια συμπληρώνουν τη μικροδομή του διαλεκτικού λεξικού, αφού αποτελούν το χαρακτηριστικό εκείνο που προσδιορίζει το κοινωνικό ή πραγματολογικό φόντο μέσα στο οποίο χρησιμοποιείται κάθε διαλεκτική λέξη από τους χρήστες της.

⁴ Το πλέον αξιόπιστο και πλήρες διαλεκτικό λεξικό.

⁵ Οι διαλεκτικοί δείκτες δεν αφορούν μικρά διαλεκτικά λεξικά τοπικών διαλέκτων, όπως είναι αυτά της εξεταζόμενης περιοχής (βλ. Markus & Heuberger 2007: 356).

⁶ Η χρήση κεφαλαίων γραμμάτων προτιμάται από την αγγλική και αμερικανική λεξικογραφία και μοιάζει να είναι η πιο ενδεδειγμένη λύση γιατί δίνει τη δυνατότητα στον λεξικογράφο να παραθέτει μέσα στη μικροδομή και εναλλακτικές γραφές της ίδιας λέξης (με πεζά γράμματα).

Απολύτως απαραίτητη είναι η απόδοση σημασιών στα λήμματα με τη βοήθεια ανάλογων συνώνυμων ή συνθετικών λέξεων της κοινής. Για αυτόν ακριβώς το λόγο και όπως ήδη αναφέρθηκε (ενότητα 2.1), τα λεξικά αυτά μπορεί να θεωρούνται «δίγλωσσα» (Geeraerts 1989, 2003).

Τέλος, η χρήση παραδειγμάτων θεωρείται αναγκαία στα διαλεκτικά λεξικά καθώς βοηθά τον χρήστη να κατανοήσει καλύτερα, σημασιολογικά και πραγματολογικά, τη συμφραστική συμπεριφορά μίας διαλεκτικής λέξης ενώ, ταυτόχρονα, διευκολύνει τον λεξικογράφο αφού παραθέτει τα παραδείγματά του με βάση την ορθογραφία της κοινής (Burkhanov 2003: 106-107· Atkins & Rundell 2008: 452-461).

3. Διαλεκτική ηλεκτρονική λεξικογραφία

Στην ενότητα αυτή, πρόκειται να ασχοληθώ με τις αρχές και τη μεθοδολογία που ακολουθείται για τη συγγραφή ενός διαλεκτικού ηλεκτρονικού λεξικού ή γλωσσαρίου. Ξεκινώ από τις βασικές τυπολογικές ιδιότητές του και στη συνέχεια συζητώ τα χαρακτηριστικά της μακροδομής και της μικροδομής του.

3.1 Τυπολογικές ιδιότητες

Κάθε ηλεκτρονικό λεξικό θεωρείται ένα πρακτικό εργαλείο για όλους τους χρήστες, γιατί είναι εύκολο στη χρήση του, μπορεί να διαθέτει δυναμική μεγαδομή με πλήθος πληροφοριών, όπως διαναφορές, πίνακες κ.λπ., ανάλογα με την επιθυμία και τις δυνατότητες του χρήστη του (Galiotou et al. 2014· Burke 2003: 242).

3.2 Μακροδομή και επιλογή λημμάτων

Η μακροδομή ενός διαλεκτικού ηλεκτρονικού λεξικού ή γλωσσαρίου σχετίζεται με τον αριθμό μακροδομών που θα ορίσει ο κατασκευαστής του ανάλογα με τον τρόπο αναζήτησης που θα παρέχεται με βάση κάποιο διακριτό πεδίο (τη λέξη-κεφαλή, την κατηγορία κ.λπ.). Η κατασκευή του μπορεί να πραγματοποιηθεί από ειδικούς κατασκευαστές βάσεων δεδομένων, αλλά το περιεχόμενο, η δομή, και η οργάνωσή του ορίζεται συνήθως από τον λεξικογράφο, ειδικό ή μη, με αποτέλεσμα να μην εφαρμόζονται πάντα επιστημονικές μέθοδοι (βλ. περαιτέρω Xydopoulos & Ralli 2013). Κάθε χρήστης όμως ο οποίος γνωρίζει τις βασικές λειτουργίες του διαδικτύου μπορεί να το χρησιμοποιεί με επιτυχία και ευκολία.

3.3 Μικροδομή των διαλεκτικών ηλεκτρονικών λεξικών και γλωσσάρων

Η μικροδομή ενός διαλεκτικού ηλεκτρονικού λεξικού εξαρτάται αποκλειστικά από τη δομή της βάσης δεδομένων στην οποία έχει βασιστεί. Επομένως, δεν υπάρχει περιορισμός ως προς την πυκνότητά του, καταργεί τις διαναφορές και τις πιθανές διπλοεγγραφές λημμάτων, και μπορεί να ανανεώνεται διαρκώς. Ένα διαλεκτικό ηλεκτρονικό λεξικό ή γλωσσάρι μπορεί να αποτελείται από όλα τα διακριτά στοιχεία που αναφέρθηκαν παραπάνω (ενότητα 2.3) αλλά, επιπλέον, είναι δυνατό να παρέχει ποικίλες εγκυκλοπαιδικές γνώσεις με υπερσυνδέσεις σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων (CD ή διαδίκτυο) και πρόσβαση σε ηχητικές καταγραφές ομιλιών, βίντεο, ή ακόμα και σε φωτογραφίες που σχετίζονται με το επιλεγμένο λήμμα. Επίσης, η δυνατότητα υπερσύνδεσης με άλλα λογισμικά συστήματα βοηθούν τον αναγνώστη να επαληθεύσει λεξικογραφικά όποιο στοιχείο επιθυμεί (βλ. Xydopoulos & Ralli 2013: 526-533· Burke 2003).

4. Γλωσσάρια Ηλείας

Στο πλαίσιο αυτής της εργασίας και ακολουθώντας τη λογική και τη σειρά όσων ανέφερα στην ενότητα 2, θα περιγράψω τα δομικά χαρακτηριστικά των γλωσσάρων στα οποία έχει καταχωρηθεί λεξιλόγιο από την ερευνώμενη περιοχή, διατυπώνοντας ταυτόχρονα μία λεξικογραφική περιγραφή.

4.1 Τα γλωσσάρια του Ηλιόπουλου και του Κανελλακόπουλου: δομή και περιεχόμενο

Η διατριβή του Ηλιόπουλου με τίτλο «Το γλωσσικόν ιδίωμα της Ηλείας» πραγματοποιήθηκε το 1944 και εκδόθηκε το 1948. Είναι μία πλήρης έρευνα σχετικά με τη διαλεκτική ποικιλία της Ηλείας στην οποία ο συγγραφέας έχει μελετήσει εκτενώς φωνολογικά (Β΄ τόμος 1983: 509-543), μορφολογικά (Γ΄ τόμος 1984: 541-621), και λεξιλογικά χαρακτηριστικά της (Ε΄ τόμος 1987-1988: 395-463).

Το γλωσσάρι του Κανελλακόπουλου με τίτλο «Γλωσσάριο Πελοποννησιακής διαλέκτου βασισμένο στην τοπική διάλεκτο του χωριού Λαδικού Ολυμπίας, Νομού Ηλείας και των γύρω κοινοτήτων» (στο εξής ΓΠΔ 2000) καταλαμβάνει ουσιαστικά το μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου του συγγραφέα. Το πρώτο μέρος του γλωσσαρίου (σελ. 7-11) αποτελείται από κάποια εισαγωγικά σχόλια ενώ στο τελευταίο κομμάτι του βιβλίου (σελ. 96-110), περιλαμβάνονται δύο διάλογοι με λέξεις και εκφράσεις της περιοχής του καθώς και ένα παράρτημα (σελ. 111-122).

4.1.1 Μεγαδομή

Η μεγαδομή του γλωσσαρίου του Ηλιόπουλου περιλαμβάνει εμπρόσθιο μέρος (Β΄ τόμος 1983: 483-486) με μία σύντομη αναφορά στις πηγές του συγγραφέα, κυρίως μέρος το οποίο καταλαμβάνει και το μεγαλύτερο τμήμα της διατριβής του (Β΄ τόμος 1983: 509-543 και Γ΄ τόμος 1984: 541-621), και μακροδομή (Ε΄ τόμος 1987-1988: 395-463).

Η μεγαδομή του γλωσσαρίου του Κανελλακόπουλου αποτελείται από εμπρόσθιο μέρος (ΓΠΔ 2000: 7-11) το οποίο περιέχει εισαγωγικά σχόλια του δημιουργού, μακροδομή (σελ. 13-94), και οπίσθιο μέρος (σελ. 96-122) το οποίο περιλαμβάνει, (α) δύο χωριάτικους διαλόγους και (β) ένα παράρτημα.

4.1.2 Μακροδομή

Το γλωσσάρι του Ηλιόπουλου αποτελείται από 1.580 λήμματα περίπου με ταξινόμηση γράμμα προς γράμμα όπου το ένα λήμμα ακολουθεί το άλλο, και η σημασία ακολουθεί την κάθε λέξη-κεφαλή. Όπως αναφέρεται στην αρχή της διατριβής, η συλλογή του υλικού πραγματοποιήθηκε με βάση όλη τη σχετική βιβλιογραφία της εποχής, γλωσσικό υλικό από πηγές, όπως τη «συλλογή γλωσσικού υλικού εκ της επαρχίας Ηλείας» η οποία πραγματοποιήθηκε το 1939 μέχρι και διάφορες άλλες πρωτότυπες πηγές έως και το έτος 1942, και με έρευνα πεδίου που υλοποιήθηκε σε διάφορα χωριά της Ηλείας με σαφή αναφορά στις ηλικίες και την εκπαίδευση των πληροφορητών του (Β΄ τόμος 1983: 485). Το μεγαλύτερο μέρος του ανήκει αποκλειστικά στη διαλεκτική ποικιλία της Ηλείας με κάποιες, ωστόσο, λέξεις να χρησιμοποιούνται και στην ΚΝΕ με την ίδια βασική σημασία (π.χ. *φράχτης, μονοκοπανιά, γαλίφης, κάργα*, κ.ά.).

Η μακροδομή του γλωσσαρίου του Κανελλακόπουλου αποτελείται από 1.000 λήμματα περίπου ταξινομημένα αλφαβητικά, με μερικά μόνο λάθη ως προς την ταξινόμησή τους (π.χ. *αμουκάνε, αλουτελευταίος*). Η κάθε λέξη-κεφαλή ακολουθείται από τη σημασία της, ενώ τα λήμματα συλλέχθηκαν με βάση όσες λέξεις και εκφράσεις θυμόταν ο δημιουργός του από τα παιδικά του χρόνια στο χωριό. Ένα μικρό τμήμα του γλωσσαρίου χρησιμοποιείται ωστόσο και στην ΚΝΕ με λέξεις όπως *αλάργα, βρωμιά, θέλημα* κ.ά., οι οποίες έχουν τις ίδιες βασικές σημασίες. Ο Κανελλακόπουλος επισημαίνει πάντως στις εισαγωγικές του αναφορές ότι αποφάσισε να τυπώσει αυτό το γλωσσάρι, επειδή επιθυμούσε να καταγράψει τις «γλωσσικές διαφορές» (ΓΠΔ 2000: 8) των

κατοίκων του χωριού του με την ΚΝΕ, αναγνωρίζοντας ότι πολλές από αυτές χρησιμοποιούνται και από την ευρύτερη περιοχή της Ηλείας. Επιπλέον, δίνει έμφαση στο γεγονός ότι δεν ασχολείται με την ετυμολογία, ενώ σχολιάζει την αδυναμία του να αποδώσει, σε κάποιες περιπτώσεις, μια επαρκή σημασία στη λέξη του. Πρόκειται, επομένως, για ένα γλωσσάρι με πλούσιο λεξιλογικό υλικό και με πλήρη επίγνωση του δημιουργού του ως προς τις αδυναμίες του.

4.1.3 Μικροδομή

Και τα δύο γλωσσάρια παρουσιάζουν σε γενικές γραμμές κάποιες αδυναμίες ως προς τη δομή και το περιεχόμενό τους. Πιο συγκεκριμένα, στο γλωσσάρι Ηλιόπουλου, η λέξη-κεφαλή εμφανίζεται με μικρά πεζά γράμματα, απλή γραφή, ορθογραφικό τύπο βασισμένο στην ορθογραφία της ΚΝΕ και πολυτονικό σύστημα. Κάποιες λέξεις περιέχουν «ίχνη» φωνητικής μεταγραφής, καθώς αποδίδονται φωνητικά μόνο συγκεκριμένα δίψηφα σύμφωνα (π.χ. *αγερό, βόβας, ρεγλός*). Για να θεωρείται, όμως, το γλωσσάρι αυτό περισσότερο άρτιο, αλλά και ομοιόμορφο, θα ήταν προτιμότερο κάθε λέξη-κεφαλή να περιλαμβάνει πλήρως τη φωνητική της μεταγραφή. Επιπλέον, ακολουθώντας βέβαια τις σύγχρονες αρχές της λεξικογραφίας, η λέξη-κεφαλή θα μπορούσε να αποδοθεί καλύτερα με έναν τρόπο περισσότερο ουδέτερο, ώστε να αποφεύγονται τυχόν ορθογραφικά λάθη (π.χ. πώς ερμηνεύεται η ορθογραφία λέξεων όπως *αγουρνέμαι, λειτρουγιέμαι*). Τα λήμματα δεν εμφανίζονται πάντοτε στον ουδέτερό τους τύπο με παράθεσή τους στη μορφή που εντοπίστηκαν (π.χ. *βουλιέται 'έρχεται σε κάποιον η επιθυμία', οβρύζει 'αναβλύζει'*). Τα γραμματικά χαρακτηριστικά τους σημαίνονται με άρθρο, στην περίπτωση ονομάτων, με τις καταλήξεις γένους, στην περίπτωση επιθέτων, και με το ρηματικό επίθημα, στην περίπτωση ρήματος χωρίς να εμφανίζεται καμία συντομογραφία στο σύνολο του. Επίσης, δίνονται κάποιες πληροφορίες σχετικά με την προέλευση ή την ετυμολογία κάποιων λημμάτων, ενώ συχνή είναι και η χρήση παραδείγματος μέσα από πρωτότυπες εκφράσεις, αλλά χωρίς να δίνονται πληροφορίες σχετικά με την πηγή τους. Τέλος, όλοι οι σημασιολογικοί ορισμοί είναι απόλυτα κατανοητοί και σαφείς.

Στο γλωσσάρι του Κανελλακόπουλου, η λέξη-κεφαλή εμφανίζεται με μικρά, πεζά, έντονα, γράμματα, ορθογραφικό τύπο, βασισμένο στην ορθογραφία της ΚΝΕ, και μονοτονικό σύστημα, χωρίς φωνητική μεταγραφή. Εάν τα λήμματα ακολουθούσαν από τη φωνητική τους μεταγραφή, τότε το γλωσσάρι αυτό θα ήταν πιο ολοκληρωμένο ως προς το περιεχόμενό του. Επίσης, κάποια ρήματα καταγράφονται μόνο στο τρίτο πρόσωπο (π.χ. *λιακουρίζει 'λάμπει κάτι έντονα', ξεψύωθηκε 'έφυγε η επικάλυψη ορισμένων μετάλλων'*), ενώ τα γραμματικά χαρακτηριστικά των λημμάτων σημαίνονται είτε με τις καταλήξεις γένους είτε με το ρηματικό επίθημα, χωρίς να δίνεται καμία περαιτέρω πληροφορία. Επιπλέον, στο γλωσσάρι δεν περιλαμβάνεται καμία πληροφορία σχετικά με την ετυμολογία του λεξιλογίου, αλλά ωστόσο συχνή είναι η χρήση παραδειγμάτων χωρίς όμως να είναι γνωστή η πηγή τους. Τέλος, οι σημασιολογικοί ορισμοί είναι στο σύνολό τους κατανοητοί.

4.2 Το λεξιλόγιο του γλωσσικού ιδιώματος του Βασιλακίου της Αρχαίας Ολυμπίας και Ιδιωματικό Λεξιλόγιο της Ηλειακής: δομή και περιεχόμενο

Το λεξιλόγιο από το Βασιλάκι Ηλείας (2007) καταλαμβάνει το τελευταίο και μεγαλύτερο τμήμα της μεταπτυχιακής εργασίας του Γ. Αλεξανδρόπουλου (2007: 8-66).⁷ Το πρώτο μέρος της εργασίας (σελ. 4-7) αποτελείται από ορισμένα εισαγωγικά στοιχεία, την μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, και τα βασικά μορφολογικά και φωνολογικά χαρακτηριστικά του ιδιώματος. Στη συνέχεια, γίνεται μία σύντομη ιστορική αναδρομή στην ερευνώμενη περιοχή, και κατόπιν ο ερευνητής αναφέρεται στον τρόπο οργάνωσης της έρευνάς του καθώς και στις δυσκολίες διεξαγωγής της (σελ. 71-76).

Το γλωσσάρι της Ηλειακής διαλέκτου το οποίο περιλαμβάνεται στο project της Α' Λυκείου του Γενικού Λυκείου Βαρθολομιού (ΛΒ, Μάιος 2012)⁸ καταλαμβάνει το τελευταίο και μεγαλύτερο

⁷ Το χωριό Βασιλάκι ανήκει στον δήμο Αρχαίας Ολυμπίας σε υψόμετρο 252μ. και βρίσκεται πολύ κοντά στα σύνορα με την Αρκαδία.

⁸ Διαθέσιμο σε CD-ROM.

τμήμα του project με τίτλο *Ιδιωματικό Λεξιλόγιο της Ηλειακής* (2012: 36-118). Το πρώτο μέρος του περιλαμβάνει μία σύντομη περιγραφή των αρχαιοελληνικών διαλέκτων και της ιστορίας της Ηλειακής διαλεκτικής ποικιλίας από την Ελληνιστική Κοινή μέχρι τις μέρες μας, με αναφορές σε φωνητικά/φωνολογικά φαινόμενα, και την κλιτική και παραγωγική μορφολογία.

4.2.1 Μεγαδομή

Η μεγαδομή του γλωσσαρίου από το Βασιλάκι περιλαμβάνει εμπρόσθιο μέρος (σελ. 1-7) το οποίο αποτελείται από: (α) την εισαγωγή, (β) τον χώρο, χρόνο, και τα μεθοδολογικά εργαλεία της έρευνας, και (γ) τα γενικά χαρακτηριστικά του ιδιώματος αυτού, μακροδομή (σελ. 8-66) και οπίσθιο μέρος (σελ. 63-76) που περιλαμβάνει φρασεολογία, δάνεια, και αρχαϊσμούς, καθώς και κάποιες γενικές παρατηρήσεις και συμπεράσματα.

Η μεγαδομή του ΛΒ περιλαμβάνει εμπρόσθιο μέρος και μακροδομή.⁹ Το εμπρόσθιο μέρος (σελ. 19-35) αποτελείται από: (α) την Ηλειακή στις μέρες μας, όπου περιγράφονται φωνητικά/φωνολογικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά και (β) ένα παράρτημα στο οποίο διατίθενται εικόνες από πρωτότυπες πινακίδες και αυθεντικά κείμενα από την αρχαία Ελλάδα μέχρι και απόσπασμα από το χρονικό του Μορέως.

4.2.2 Μακροδομή

Όπως προκύπτει από την εξέταση του γλωσσαρίου του Βασιλακίου, η μακροδομή του αποτελείται από δύο μικρά γλωσσάρια που αφορούν τη διαλεκτική ποικιλία της περιοχής. Το πρώτο περιλαμβάνει 1.170 λήμματα περίπου, με θεματική ταξινόμηση και το δεύτερο 660 περίπου λήμματα, με αλφαβητική ταξινόμηση. Και στα δύο γλωσσάρια, το ένα λήμμα ακολουθεί το άλλο με τη σημασία να ακολουθεί τη λέξη-κεφαλή. Η συλλογή των λημμάτων πραγματοποιήθηκε μέσα από έρευνα πεδίου και συμπλήρωση ερωτηματολογίου από κατοίκους της περιοχής με αποτέλεσμα όμως να εμφανίζονται διπλοεγγραφές. Ένα αρκετά μεγάλο τμήμα των λημμάτων ανήκει στη διαλεκτική ποικιλία της ευρύτερης περιοχής της Ηλείας εστιάζοντας «μόνο στο λεξιλόγιο», όπως επισημαίνει ο δημιουργός, ενώ υπάρχουν και αρκετές λέξεις οι οποίες προέρχονται από την ΚΝΕ με διαφορετική όμως σημασία (π.χ. *γωνιά* ‘δάπεδο στο τζάκι’, *καταρράκτης* ‘εσωτερική σκάλα’, *υπουργός* ‘υπηρέτης’). Παρόλα αυτά, λέξεις όπως *βαμβάκι*, *αργαλειός*, *γιαούρτι*, *σάνη*, και αρκετές άλλες ακόμα δεν θα έπρεπε να είχαν περιληφθεί διότι πρόκειται για λέξεις που απαντούν σε λεξικά της ΚΝΕ με τις ίδιες βασικές σημασίες, ενώ θα ήταν καλό να δώσει μεγαλύτερη προσοχή στις διπλοεγγραφές.

Από την άλλη, η μακροδομή του γλωσσαρίου του ΛΒ αποτελείται από 1.200 λήμματα περίπου τα οποία είναι ταξινομημένα με αλφαβητική σειρά, το ένα μετά το άλλο, και με τη σημασία να ακολουθεί στην επόμενη γραμματοσειρά. Η συλλογή των λημμάτων πραγματοποιήθηκε μέσα από έρευνα πεδίου και τη μελέτη πρωτότυπων βιβλιογραφικών πηγών που εντοπίστηκαν στη Δημοτική Βιβλιοθήκη της Γαστούνης, χωρίς όμως σαφή χρονικά όρια. Ένα αρκετά μεγάλο τμήμα των λημμάτων ανήκει στη διαλεκτική ποικιλία της Ηλείας, αλλά υπάρχουν και αρκετές λέξεις οι οποίες προέρχονται από την ΚΝΕ με διαφορετική όμως σημασία. Παρόλα αυτά, λέξεις όπως *ακαμάτης*, *άκληρος*, *αμολάω* και αρκετές άλλες δεν θα έπρεπε να είχαν περιληφθεί γιατί είναι λέξεις που χρησιμοποιούνται στην ΚΝΕ, και έχουν τις ίδιες βασικές σημασίες.

4.2.3 Μικροδομή

Η μικροδομή αυτών των γλωσσαρίων παρουσιάζει σε γενικές γραμμές κάποιες ασυνέπειες ως προς τη δομή και το περιεχόμενό τους. Η λέξη-κεφαλή εμφανίζεται στο πρώτο γλωσσάρι του Αλεξανδρόπουλου με έντονη γραμματοσειρά, ενώ στο δεύτερο με απλή γραμματοσειρά. Και τα δύο γλωσσάρια, ωστόσο, ακολουθούν γραφή με μικρά πεζά γράμματα, ορθογραφικό τύπο βασισμένο

⁹ Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι πρόκειται για αρχείο σε μορφή pdf το οποίο είναι δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα του σχολείου (βλ. βιβλιογραφία).

στην ορθογραφία της KNE, και μονοτονικό σύστημα. Παρόλα αυτά, υπάρχει η πιθανότητα σε ορισμένες λέξεις να παρατηρούνται ορθογραφικές αδυναμίες, για παράδειγμα η ορθογραφία της λέξης *ποτήστρα* δεν μπορεί να ερμηνευτεί. Επίσης, η λέξη-κεφαλή δεν εμφανίζεται πάντοτε στον ουδέτερο τύπο με αποτέλεσμα κάποια λήμματα να παρατίθενται στον τύπο που εντοπίστηκαν (π.χ. *σουγλάνε, γριλίζε, απορρίχνει*), ενώ σε καμία περίπτωση δεν εμφανίζεται ο φωνητικός τύπος της λέξης, καθιστώντας το συγκεκριμένο γλωσσάρι ημιτελές. Τα γραμματικά χαρακτηριστικά των λημμάτων σημαίνονται, τις περισσότερες φορές, με καταλήξεις γένους (σε περιπτώσεις ουσιαστικών και επιθέτων), σπανιότερα με ένα απλό άρθρο (σε περιπτώσεις ονομάτων δύσκολων στην κατανόηση), και με το ρηματικό επίθημα (σε περιπτώσεις ρημάτων). Ωστόσο, δεν δίνεται καμία πληροφορία σχετικά με την προέλευση ή την ετυμολογία μίας λέξης στο βασικό σώμα κειμένων (corpus) του γλωσσαρίου, αλλά ορισμένες πληροφορίες δίνονται στο τέλος της εργασίας. Παρόλα αυτά, η χρήση χρηστικών σημαδιών καθιστούν το γλωσσάρι αυτό μοναδικό, γιατί διευκολύνουν πολύ περισσότερο τους χρήστες στην κατανόησή του. Τέλος, ορισμένοι σημασιολογικοί ορισμοί είναι ελαφρώς ελεύθεροι, και πιθανόν να δημιουργούν σύγχυση στην κατανόησή τους από τους χρήστες (π.χ. *ρουσούπελη* ‘υγρό στο πόδι’, *τσάπα* ‘πινόμαλλο με αβγό και σαπούνη για το στραμπούλιγμα’, *φρατζιάτο* ‘χώρισμα από λυγιά’). Η παράθεση, όμως, πολλών παραδειγμάτων χρήσης λέξεων μετατρέπουν τελικά το γλωσσάρι σε ένα έγκυρο εργαλείο, αφού ο χρήστης δύναται να μάθει σε ποια περιβάλλοντα χρησιμοποιείται το λεξιλόγιο αυτό.

Η λέξη-κεφαλή του ΛΒ εμφανίζεται με μικρά πεζά γράμματα και έντονη γραμματοσειρά, με ορθογραφικό τύπο βασισμένο στην ορθογραφία της KNE και μονοτονικό σύστημα. Επομένως, είναι πιθανόν σε ορισμένες λέξεις να υπάρχουν ορθογραφικά λάθη, όπως στη λέξη *βαρνοήσκιωτος*. Επίσης, δεν εμφανίζεται πάντοτε στον ουδέτερό της τύπο με αποτέλεσμα κάποια ρήματα, για παράδειγμα, να παρατίθενται στον τύπο στον οποίο εντοπίστηκαν χωρίς να δίνονται περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη χρήση τους (π.χ. *έγκωσα, ντούβρωσα*). Σε καμία περίπτωση δεν εμφανίζεται ο φωνητικός τύπος της λέξης-κεφαλής γεγονός που δημιουργεί προβλήματα στον μη ομιλητή της διαλεκτικής ποικιλίας της Ηλείας, ο οποίος δεν μπορεί να αντιληφθεί την προφορά κάποιων λέξεων. Τα γραμματικά χαρακτηριστικά των λημμάτων σημαίνονται, τις περισσότερες φορές, είτε με ένα απλό άρθρο, είτε με καταλήξεις γένους, είτε με συντομογραφία της κατηγορίας, στην περίπτωση ρήματος. Σε πολλές ωστόσο λέξεις δεν εμφανίζεται κανένα γραμματικό χαρακτηριστικό (π.χ. *ενί, βεδέμα, βερέμης*), ενώ δεν υπάρχει καμία πληροφορία σχετικά με την προέλευση ή την ετυμολογία μίας λέξης, ούτε και χρησιμοποιείται κανένα χρηστικό σημάδι, ώστε να διευκολύνεται περισσότερο ο χρήστης. Παράλληλα, ορισμένοι σημασιολογικοί ορισμοί είναι πιθανόν να δημιουργήσουν κάποια σύγχυση στους αναγνώστες, καθώς δεν είναι και τόσο κατανοητοί (βλ. π.χ. *γανιάζω*: αυτό που έχει σκώρο (υφάσματα), *γούβα (η)*: λάλλος, *γούβης*: μπούφος), ενώ το γλωσσάρι δεν διαθέτει κανένα παράδειγμα/παράθεμα χρήσης ώστε να καταστήσει πιο άρτιο το περιεχόμενό του.

5. Τα ηλεκτρονικά γλωσσάρια

5.1 Γενικά χαρακτηριστικά

Ουσιαστικά, υπάρχουν δύο ηλεκτρονικά γλωσσάρια με λεξιλόγιο από τη διαλεκτική ποικιλία της Ηλείας.¹⁰ Το *Λαϊκόν Γλωσσάριον της περιοχής Καρδαμά Ηλείας* (ντοπολαλιά) (ΛΓΚ) και το *Γλωσσάρι-Λεξικό από το Αντρώνι* (ΓΛΑ). Το γλωσσάρι του Καρδαμά δημιουργήθηκε από έναν καθηγητή μαθηματικών, τον Άγγελο Λιβαθινό, ο οποίος είναι ομιλητής της διαλεκτικής ποικιλίας, όπως παρατίθεται σε σύντομο βιογραφικό του σημείωμα. Το γλωσσάρι από το Αντρώνι δημιουργήθηκε από τον Κώστα Παπαντωνόπουλο, για τον οποίο δεν δίνονται περισσότερα στοιχεία

¹⁰ users.sch.gr, www.antroni.gr

στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων.¹¹ Και τα δύο γλωσσάρια δημιουργήθηκαν όμως με πάθος για τη διάσωση της διαλεκτικής ποικιλίας και την ανάδειξη της ιστορίας της, με παραπομπές σε λαογραφικές ιστορίες, παροιμίες και δημοτικά τραγούδια. Ωστόσο, ελλείπει λεξικογραφικών γνώσεων, τόσο σε μακροδομικό όσο και σε μικροδομικό επίπεδο, τα γλωσσάρια αυτά παρουσιάζουν σημαντικές αδυναμίες ως προς την πολιτική επιλογής των λημμάτων τους, την ενιαία διάταξη της μακροδομής τους και τη συγκρότηση της μικροδομής τους. Στο πλαίσιο λοιπόν αυτής της εργασίας, θα περιγράψω τα δομικά χαρακτηριστικά τους, διατυπώνοντας παράλληλα μία λεξικογραφική περιγραφή.

5.2 Λαϊκόν Γλωσσάριον της περιοχής Καρδαμά και Γλωσσάρι-Λεξικό από το Αντρώνι: Δομή και περιεχόμενο

5.2.1 Μεγαδομή

Η μεγαδομή του λεξικού της περιοχής Καρδαμά (ΛΓΚ) αποτελείται: (α) από την κεντρική σελίδα της ιστοσελίδας στην οποία υπάρχει πλήθος υπερσυνδέσεων όπως, περιήγηση στο χωριό, φωτογραφίες και ιστορικά στοιχεία, και (β) τη μακροδομή του (Λιβαθινός 2007).

Η μεγαδομή του λεξικού από το Αντρώνι (ΓΛΑ) αποτελείται: (α) από την κεντρική σελίδα της ιστοσελίδας στην οποία υπάρχουν αρκετές υπερσυνδέσεις όπως, η παράδοση του τόπου, δημοτικά τραγούδια, λαογραφικές ιστορίες, και (β) τη μακροδομή του (Παπαντωνόπουλος, Ιούνιος 2013).

5.2.2 Μακροδομή

Το ΛΓΚ είναι ένα μικρό γλωσσάρι στο οποίο καταγράφεται η διαλεκτική ποικιλία της περιοχής του Καρδαμά με περίπου 570 λήμματα, ταξινομημένα γράμμα προς γράμμα σε απόλυτη αλφαβητική σειρά, των οποίων όμως η ταξινόμηση σταματά στο γράμμα Π. Τα λήμματα αυτά εντάσσονται στο σύνολό τους στην διαλεκτική ποικιλία της Ηλείας, με αρκετές ωστόσο εξαιρέσεις λέξεων που είναι ενταγμένες πλέον στην ΚΝΕ, και απαντούν με τις ίδιες ακριβώς σημασίες (π.χ. *άγουρος*, *αχνιά*, *βαριέμαι*, κ.λπ.), ενώ δεν γνωρίζουμε τίποτα σχετικά με την πηγή προέλευσης.

Το ΓΛΑ είναι ένα μικρό γλωσσάρι στο οποίο καταγράφεται η διαλεκτική ποικιλία της ορεινής περιοχής της Ηλείας με περίπου 1.300 λήμματα, ταξινομημένα γράμμα προς γράμμα σε σχεδόν απόλυτη αλφαβητική σειρά. Το αλφαβητικό γλωσσάρι δεν λειτουργεί πλήρως καθώς παύει η ταξινόμηση στο γράμμα Ι, και ακολουθεί μια καινούργια σελίδα όπου παρατίθενται ορισμένα γενικά μορφολογικά και φωνολογικά φαινόμενα με όλα τα λήμματα ταξινομημένα εδώ σε απόλυτη αλφαβητική σειρά, αλλά με ορισμένες ελλείψεις σε σχέση με το πρώτο μέρος του, για παράδειγμα η λέξη *ήσκα* δεν εμφανίζεται στο ολοκληρωμένο γλωσσάρι. Δεν υπάρχουν όμως πληροφορίες σχετικά με τις πηγές συλλογής, καθώς ούτε και σαφή χρονικά όρια. Τα λήμματα αυτά εντάσσονται στο σύνολό τους στην διαλεκτική ποικιλία της Ηλείας, με αρκετές ωστόσο λέξεις οι οποίες θα έπρεπε να εξαιρεθούν, γιατί χρησιμοποιούνται πλέον και στην ΚΝΕ με τις ίδιες βασικές σημασίες (π.χ. *αγιογδύτης*, *βαμμένος*, *πίσσα* κ.λπ.).

5.2.3 Μικροδομή

Η μικροδομή τόσο του ΛΓΚ όσο και του ΓΛΑ παρουσιάζουν στο σύνολό κάποιες αδυναμίες ως προς τη δομή και το περιεχόμενο.

Ειδικότερα, στο ΛΓΚ όλες οι λέξεις-κεφαλές αποτυπώνονται με πεζά μικρά γράμματα σε έντονη γραφή, με μονοτονικό σύστημα, αλλά χωρίς τους φωνητικούς τους τύπους. Ο ορθογραφικός τους τύπος ακολουθεί την ορθογραφία της ΚΝΕ, ενώ εμφανίζεται στον καθιερωμένο ουδέτερο τύπο κάθε λεξικής κατηγορίας. Στις περισσότερες περιπτώσεις εναλλακτικών τύπων τους, η αποτύπωση γίνεται κάτω από το ίδιο λήμμα και με την ίδια τυπογραφική μορφή. Σε κάποιες άλλες, όμως, ταξινομούνται ως διαφοροποιημένα λήμματα (π.χ. *εδεκεί* και *εδεκείλια*, *εδωπά* και *εδωπάλια*). Προτιμότερο θα ήταν

¹¹ Ύστερα από προσωπική επικοινωνία με τον δημιουργό του γλωσσαρίου, πήρα την πληροφορία ότι πρόκειται για έναν ερασιτέχνη λεξικογράφο που αγαπά το χωριό καταγωγής του και επιθυμεί τη διάσωση της τοπικής διαλέκτου.

οι τύποι αυτοί να εμφανίζονται μέσα σε παρενθέσεις, και δίπλα στη λέξη-κεφαλή. Παράλληλα, τα γραμματικά χαρακτηριστικά των λημμάτων του ΛΓΚ δηλώνονται με άρθρα (σε παρενθέσεις), με καταλήξεις γένους (για τα επίθετα), και με συντομογραφίες, οι οποίες δεν είναι ομοιόμορφες, για παράδειγμα, εμφανίζεται η χρήση της λέξης «ρήμα» αλλά και «ρ.»). Επιπλέον, πολλά λήμματα του ΛΓΚ διαθέτουν πληροφορίες για την προέλευσή τους, με κάποιες προσπάθειες ετυμολογικής ανάλυσης της λέξης. Σημαντική, αλλά δυστυχώς περιορισμένη, είναι και η παράθεση παραδείγματος της χρήσης κάποιων λέξεων μέσα από πρωτότυπες εκφράσεις των οποίων όμως η προέλευση δεν γίνεται γνωστή. Εφόσον λοιπόν πρόκειται για ηλεκτρονικό λεξικό, θα ήταν χρήσιμη η παροχή άλλων εγκυκλοπαιδικών γνώσεων μέσα από υπερσυνδέσεις σε διάφορες ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων που να σχετίζονται με το επιλεγμένο λήμμα (βλ. Burke 2003). Τέλος, ο τρόπος διαχείρισης των σημασιών γίνεται με απόλυτη σαφήνεια, με τους ορισμούς να είναι πλήρεις, αλλά και κατανοητοί από τον απλό αναγνώστη.

Η μικροδομή του ΓΛΑ παρουσιάζει και αυτή στο σύνολό της αδύνατα σημεία ως προς τη δομή και το περιεχόμενό της. Η λέξη-κεφαλή αποτυπώνεται με διαφορετικό τρόπο στα δύο γλωσσάρια της ηλεκτρονικής βάσης: πεζά μικρά γράμματα και έντονη γραφή στο πρώτο γλωσσάρι, πεζά μικρά γράμματα και απλή γραφή στο κυρίως γλωσσάρι. Παράλληλα, ο ορθογραφικός τύπος και των δύο είναι σύμφωνος με την ορθογραφία της ΚΝΕ χωρίς να υπάρχουν όμως άλλα διακριτικά χαρακτηριστικά, ενώ δεν υπάρχουν καθόλου φωνητικοί τύποι των λέξεων. Όλες σχεδόν οι λέξεις-κεφαλές εμφανίζονται στον καθιερωμένο ουδέτερο τύπο της λεξικής κατηγορίας τους με ορισμένους να εμφανίζονται στο 3ο πρόσωπο (π.χ. *απόειδα* ‘απογοητεύτηκα’, *απόλυσε* ‘φύτρωσε’, *απόρριξε* ‘απόβαλλε’), χωρίς να δηλώνεται εάν οι συγκεκριμένες λέξεις εμφανίζονται και σε άλλα πρόσωπα. Η αποτύπωση εναλλακτικών τύπων ενός λήμματος γίνεται σε κάποιες περιπτώσεις δίπλα στο ίδιο λήμμα (με κόμμα, π.χ. *αμέ, αμί, αργιολόι, αριολόι* και με παύλα, π.χ. *αμποδάω-αμποδεύω*), με την ίδια τυπογραφική μορφή, ενώ σε κάποιες άλλες, ταξινομούνται ως διαφοροποιημένα λήμματα (π.χ. *εδεκεί* και *εδεκείλια*, *εδωπά* και *εδωπάλια*). Προτιμότερο θα ήταν οι τύποι αυτοί να εμφανίζονται μέσα σε παρενθέσεις και δίπλα στη λέξη-κεφαλή. Τα γραμματικά χαρακτηριστικά των περισσότερων λημμάτων του ΓΛΑ σημαίνονται με άρθρα (δίπλα στην κεφαλή), με καταλήξεις γένους (για τα επίθετα), και με ελάχιστες συντομογραφίες που χρησιμοποιούνται από τον Παπαντωνόπουλο (για παράδειγμα, εμφανίζεται η χρήση της λέξης «επιρρ.»). Επιπλέον, ελάχιστα λήμματα του ΓΛΑ διαθέτουν πληροφορίες σχετικά με την προέλευσή τους, με χρήση συντομογραφιών, όπως «τουρκ.» ή «ιταλ.» για λέξεις που φαίνεται να προέρχονται από τις αντίστοιχες γλώσσες, χωρίς όμως καμία περαιτέρω πληροφορία. Ανύπαρκτη είναι, επίσης, και η χρήση παραδειγμάτων, αλλά ο δημιουργός έχει φροντίσει να συμπεριλάβει άλλες πληροφορίες, όπως για παράδειγμα, παροιμιώδεις εκφράσεις και στοιχεία από την πολιτιστική κουλτούρα της περιοχής. Τέλος, ο τρόπος διαχείρισης των σημασιών του λεξιλογίου γίνεται, στο μεγαλύτερο μέρος του, με σαφήνεια, προσπαθώντας να αποδίδονται ορισμοί πλήρεις και κατανοητοί από τον απλό αναγνώστη. Ωστόσο, εμφανίζονται και σημασίες, οι οποίες δεν είναι σαφείς (π.χ. *πλύμα*, *το ‘τα αποπλύματα των πιάτων’*, *σέμπρος*, *ο ‘ο μισακάτορας’*, *σκούρκος*, *ο ‘το σερσέγκι’*, *σπέντζα*, *η ‘τα μανουσάκια’*).

6. Επίλογος

Στην εργασία αυτή, διατύπωσα και συζήτησα τις βασικές αρχές και τη μεθοδολογία της διαλεκτικής λεξικογραφίας, αλλά και της διαλεκτικής ηλεκτρονικής λεξικογραφίας, σύμφωνα με την ελάχιστη σχετική βιβλιογραφία. Στην ενότητα 2, παρουσίασα τις τυπολογικές ιδιότητες ενός διαλεκτικού λεξικού μικρού μεγέθους, τη μακροδομή του, και τις αρχές οργάνωσης της μικροδομής του. Στην ενότητα 3, παρουσίασα τα τυπολογικά στοιχεία ενός διαλεκτικού ηλεκτρονικού λεξικού και τη μακροδομή του, τονίζοντας την ιδιαιτερότητά του όσον αφορά τη δομή της βάσης δεδομένων στην οποία έχει στηριχθεί. Στην ενότητα 4, παρουσίασα λεπτομερώς τα χαρακτηριστικά των γλωσσάρων του Ηλιόπουλου, του Κανελλακόπουλου, του Αλεξανδρόπουλου, και του Λυκείου του

Βαρθολομιού, και κατέληξα σε μία σειρά παρατηρήσεων σε σχέση με τη μακροδομή και τη μικροδομή τους. Τέλος, στην ενότητα 5, μελέτησα τη δομή και το περιεχόμενο όλων των ηλεκτρονικών γλωσσάρων που σχετίζονται με τη διαλεκτική ποικιλία της Ηλείας, όπου κατέγραψα ορισμένες σημαντικές λεξικογραφικές αδυναμίες σε σχέση με τη μακροδομή και τη μικροδομή τους. Εξετάζοντας συνολικά όλα τα γλωσσάρια που περιέχουν λεξιλόγιο από την περιφέρεια της Ηλείας, έδειξα ότι όλα εμφανίζουν σημαντικά λεξικογραφικά κενά, τα οποία όμως δικαιολογούνται απόλυτα με βάση το προφίλ των δημιουργών τους. Η λεξικογραφική τους σημασία όμως είναι μοναδική καθώς διαφυλάσσουν τον γλωσσικό διαλεκτικό θησαυρό περιοχών που δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς. Παρόλα αυτά, το γλωσσάρι του Ηλιόπουλου αποδεικνύεται ως το πιο άρτιο και πλήρες γλωσσάρι καθώς, παρά την παλαιότητά του, περιλαμβάνει πλήρη μορφολογική, φωνολογική, και ετυμολογική ανάλυση των φαινομένων που εντοπίστηκαν. Στο πλαίσιο όμως της συγχρονικής μελέτης και ανάλυσης της διαλεκτικής ποικιλίας της Ηλείας, το γλωσσάρι του Αλεξανδρόπουλου φαίνεται το πιο άρτιο. Ο δημιουργός του ακολούθησε μια σαφή μεθοδολογική πορεία η οποία είναι η πληρέστερη σε σχέση με τα υπόλοιπα γλωσσάρια της εποχής του. Τέλος, το ηλεκτρονικό γλωσσάρι του Αντρωνίου είναι ικανοποιητικό καθώς διαθέτει πλήθος υπερσυνδέσεων σχετικά με το χωριό στο οποίο αναφέρεται, καλύπτοντας έτσι πολλές από τις παρεχόμενες δυνατότητες ενός ηλεκτρονικού γλωσσαρίου, με πολλά όμως περιθώρια βελτίωσης.

Βιβλιογραφία

- Αλεξανδρόπουλος, Γ. (2007) *Το λεξιλόγιο του γλωσσικού ιδιώματος του Βασιλακίου της Αρχαίας Ολυμπίας*. Αθήνα: ΕΚΠ.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (2009) Λεξικογραφία και χρηστικά σημάδια. Στο: *Πρακτικά 8^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων* (30 Αυγούστου-2 Σεπτεμβρίου 2007), 601-615. [Διαθέσιμο στο: http://www.linguist-uoι.gr/cd_web/arxiki_en.html].
- Atkins, B. T. S. & M. Rundell (2008) *The Oxford guide to practical lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Bailey, R. W. (2009) National and regional dictionaries of English. Στο: A. P. Cowie (επιμ.), *The Oxford History of English Lexicography, Vol. I*. Oxford: Oxford University Press, 279-301.
- Barbato, M. & A. Varvaro (2004) Dialect dictionaries. *International Journal of Lexicography* 17 (4): 429-439.
- Béjoint, H. (2000) *Modern lexicography: An introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Burke, S.M. (2003) The design of online lexicons. Στο: P. van Sterkenburg (επιμ.), *A practical guide to lexicography*. Amsterdam: John Benjamins, 240-249.
- Burkhanov, I. (2003) Pragmatic specifications: Usage indications, labels, examples; dictionaries of style, dictionaries of collocations. Στο: P. van Sterkenburg (επιμ.), *A practical guide to lexicography*. Amsterdam: John Benjamins, 102-113.
- Γιακουμάκη, Ε., Καραντζή, Χ. & Ι. Μανωλέσσου (2004) ΙΑΝΕ και ηλεκτρονική λεξικογραφία. Στο: *Πρακτικά του 6^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου για την ελληνική γλώσσα*. Ρέθυμνο. [Διαθέσιμο στο: <http://www.philology.uoc.gr/conferences/6thICGL/gr.htm>].
- Galiotou, E. et al. (2014) Asia Minor Greek: Towards a Computational Processing. *Procedia- Social and Behavioral Sciences* 147: 458-466. [Διαθέσιμο στο: www.sciencedirect.com]
- Geeraerts, D. (1989) Principles in monolingual lexicography. Στο: F. J. Hausmann, O. O. Reichmann, H. E. Wiegand & L. Zgusta (επιμ.), *Wörterbücher/Dictionaries/Dictionnaires. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie. An International Encyclopedia of Lexicography. Encyclopédie internationale de lexicographie*. Berlin: Walter de Gruyter, 287-296.
- Geeraerts, D. (2003) Meaning and definition. Στο: P. van Sterkenburg (επιμ.), *A practical guide to lexicography*. Amsterdam: John Benjamins, 83-93.
- Ηλιόπουλος, Κ. (1948) Το γλωσσικόν ιδίωμα της Ηλείας. *Επετηρίς της Εταιρείας Ηλειακών Μελετών*, τόμος Β', 1983 τόμος Γ', 1984 τόμος Ε', 1987-1988.
- Κανελλακόπουλος, Ε. Δ. (2000) *Γλωσσάριο Πελοποννησιακής διαλέκτου βασισμένο στην τοπική διάλεκτο του χωριού Λαδικού Ολυμπίας, Νομού Ηλείας και των γύρω κοινοτήτων και δύο χωριάτικοι διάλογοι του...1947!*. Αθήνα: Κανελλακόπουλος.

- Landau, S. I. (2001) *Dictionaries: The art and craft of lexicography* [2nd edition]. Cambridge: Cambridge University Press.
- Markus, M. & R. Heuberger (2007) The architecture of Joseph Wright's English Dialect Dictionary: preparing the computerized version. *International Journal of Lexicography* 20 (4): 355-368.
- Ευδόπουλος, Γ. Ι. (2011) Μεταλεξικές παρατηρήσεις στα διαλεκτικά λεξικά Μ. Μπεναρδή και Α. Σύρκου. *Patras Working Papers in Linguistics, Vol. 2*, 96-113. Patras: University of Patras.
- Προύντζου, Α. & Γ. Ευδόπουλος (2014) Μια πρώτη περιγραφή του διαλεκτικού λεξιλογίου περιοχών της ορεινής και πεδινής Ηλείας. Στο: G. Kotzoglou et al. (επιμ.), *11th International Conference on Greek Linguistics* (Rhodes, 26-29 September 2013), Rhodes: University of Aegean, 1424-1435.
- Rys, K. & J. van Keymeulen (2009) Intersystemic correspondence rules and headwords in Dutch dialect lexicography. *International Journal of Lexicography* 22: 129-150.
- Τράπαλης, Γ. & Γ. Κατσούδα (2009) Συγκριτική μελέτη του συστήματος λεξικογραφικών χαρακτηρισμών σε ελληνικά και ξένα μονόγλωσσα λεξικά. Στο: M. Baltazani, G. K. Giannakis, A. Tsangalidis & G. J. Xydopoulos (επιμ.), *Proceedings of the 8th International Conference on Greek Linguistics*. (Ioannina, Greece, 30 August-2 September 2007), διαθέσιμο σε CD-ROM (ISBN: 978-960-233-195-8), 1168-1183.
- Van Keymeulen, J. & V. De Tier (2010) Pilot project: A Dictionary of the Dutch Dialects. Στο: A. Dykstra & T. Schoonheim (επιμ.), *Proceedings of the 14th Euralex International Congress*. Ljouwert/Leeuwarden: Fryske Akademy, 754-763.
- Xydopoulos, G. & A. Ralli (2013) Greek Dialects in Asia Minor. Setting Lexicographic Principles for a Tridialectal Dictionary. Στο: M. Janse, B. Joseph & A. Ralli (επιμ.), *Online Proceedings of the 5th International Conference on Modern Greek Dialects and Linguistic Theory*, 524-536. Patras: University of Patras.

Βάσεις δεδομένων

http://users.sch.gr/alivathinos/laiki_glossa/glossarion.htm (τελευταία πρόσβαση, 29/3/2015)

<http://www.antroni.gr/cms/paradosi/glossari> (τελευταία πρόσβαση, 29/3/2015)